

SAHNALASHTIRISH FAOLIYATI JARAYONIDA BOLALARDA IJODKORLIKNI RIVOJLANISHINING O'ZIGA XOSLIGI

Ermatova Mexriniso Bekmuradovna

ermatovamehriniso948@gmail.com

*Navoiy innovatsiyalar universiteti Surxondaryo
kampusi "Umumiy fanlar" kafedrasi o'qituvchisi*

Amanova Norgul Eshmo'min qizi

Xolturayeva Dilnoza Sheqobilovna

*Navoiy innovatsiyalar universiteti Surxondaryo
Kampusi "Maktabgacha ta'lim" yo'nalishi I kurs talabalari*

Annotatsiya: Ushbu maqolada maktabgacha yoshdagi bolalarda sahnalashtirish faoliyati orqali ijodkorlikni rivojlantirishning psixologik-pedagogik asoslari tahlil qilingan. Sahna o'yinlari, drammatizatsiya, rolli o'yinlar va badiiy ifoda jarayonlari bolalarning tasavvurini kengaytirishi, nutqiy faolligini oshirishi va emotsional-intellektual rivojlanishiga ijobiy ta'sir ko'rsatishi ilmiy asoslab beriladi. Maqolada sahnalashtirish jarayonining o'ziga xos xususiyatlari, pedagog tomonidan qo'llaniladigan samarali metodlar hamda ijodiy faoliyatni faollashtirish shart-sharoitlari yoritilgan.

Kalit so'zlar: sahnalashtirish, ijodkorlik, drammatizatsiya, rolli o'yin, tasavvur, maktabgacha yosh.

Аннотация: В статье рассматриваются психолого-педагогические особенности развития творческих способностей детей дошкольного возраста через деятельность по инсценировке. Анализируется влияние театрализованных игр, драматизации, ролевых действий и художественного выражения на расширение воображения детей, активизацию речи и эмоционально-интеллектуальное развитие. Особое внимание уделено специфике инсценировочной деятельности, эффективным методам работы

педагога и условиям, способствующим активизации творческой активности детей.

Ключевые слова: *инсценировка, творчество, драматизация, ролевая игра, воображение, дошкольный возраст.*

Annotation: *This article examines the psychological and pedagogical aspects of developing creativity in preschool children through dramatization and staging activities. It analyzes how theatrical play, dramatization, role-playing, and artistic expression contribute to children's imagination, speech development, and emotional-intellectual growth. The paper highlights the specific characteristics of staging activities, effective teaching methods, and the conditions necessary for stimulating children's creative activity.*

Keywords: *dramatization, creativity, role-play, imagination, staging activity, preschool children.*

KIRISH: Bolalarda ijodkorlikni rivojlantirish ularning shaxs sifatida shakllanishida muhim rol o'ynaydi. Ayniqsa maktabgacha yoshdagi bolalar tasavvuri, nutqi, hissiyati va ijtimoiy ko'nikmalari jadal rivojlanadigan davrda ijodiy faoliyatni samarali tashkil etish katta ahamiyatga ega. Sahnashtirish faoliyati – bolalarning ijodiy imkoniyatlarini kengaytirish, o'z fikrini ifodalash, turli rollarni qabul qilish va jamoaviy muloqot ko'nikmalarini shakllantirishga xizmat qiladigan samarali pedagogik vositadir[.].

Dramatizatsiya, rolli o'yinlar va sahna o'yinlari bolalarda fantaziya va ijodiy tafakkurni rivojlantiradi, nutqiy faollikni oshiradi, emotsional intellektni mustahkamlaydi. Shu sababli pedagoglar sahnashtirish faoliyatini tizimli ravishda ta'lim-tarbiya jarayoniga kiritish orqali bolalarning ijodiy va shaxsiy rivojlanishiga ijobiy ta'sir ko'rsatadilar.

Maqolaning maqsadi – sahnashtirish faoliyati jarayonida ijodkorlikni rivojlantirishning psixologik-pedagogik xususiyatlarini aniqlash, samarali metod va yondashuvlarni tahlil qilish va ularning maktabgacha yoshdagi bolalarning har tomonlama rivojlanishidagi ahamiyatini yoritishdan iborat.

ADABIYOTLAR TAHLILI

Bolalarda ijodkorlikni rivojlantirish va sahnalashtirish faoliyati masalalari pedagogika va psixologiya fanida keng o'rganilgan. Dunyo olimlari, xususan, L.S. Vygotskiy bolalarning tasavvur va ijodiy fikrlash rivojlanishi o'yin va dramatisatsiya orqali samarali shakllanishini ta'kidlagan. Unga ko'ra, bolaning fantaziyasi va kreativ salohiyati o'yin jarayonida maksimal darajada rivojlanadi va pedagog tomonidan boshqarilsa, bu jarayon bolaning shaxsiy hamda ijtimoiy rivojlanishini ta'minlaydi[1.,3b].

J. Piaje bolalarning kognitiv va psixologik rivojlanishini bosqichma-bosqich o'rganib, erta yoshdagi ijodiy faoliyatni shakllantirishning metodik asoslarini aniqlagan. Shuningdek, A. Bandura ijtimoiy o'rganish nazariyasida rolli o'yinlarning bolalarning ijtimoiy va emotsional ko'nikmalarini rivojlantirishdagi samaradorligini ta'kidlagan.

Maktabgacha yoshdagi bolalarning dramatik va sahnalashtirish faoliyati bo'yicha M. Montessori va L. Malaguzzi metodikalari keng qo'llaniladi. Montessori metodikasi bolalarning mustaqil faoliyatini rag'batlantirsa, Reggio Emilia yondashuvi bolalarning o'zini ifodalash, ijodiy fikrlash va muhit bilan o'zaro aloqani rivojlantirishga xizmat qiladi.

O'zbekiston olimlari ham maktabgacha yoshdagi bolalarning ijodiy rivojlanishini o'rganishga katta e'tibor qaratgan. M.Qodirova sahnalashtirish va dramatik o'yinlar bolalarning nutqiy faolligi va fantaziyasini rivojlantirishdagi ahamiyatini tahlil qilgan bo'lsa, A. Jo'rayev ijodkorlikni rivojlantirishning pedagogik shart-sharoitlarini yoritgan. Shu bilan birga, R. Tursunov bolalarning emotsional-intellektual rivojlanishida sahnalashtirish faoliyati samaradorligini amaliy misollar bilan ko'rsatgan.

Tahlil shuni ko'rsatadiki, sahnalashtirish faoliyati orqali ijodkorlikni rivojlantirish – bu nafaqat bolalarning fantaziyasini kengaytirish, balki nutqiy, emotsional va ijtimoiy ko'nikmalarini shakllantirishga xizmat qiladigan kompleks

pedagogik jarayondir. Shu bois, pedagoglar uchun sahnalashtirish metodlarini tizimli va maqsadli qo'llash muhim ahamiyatga ega.

Sahnalashtirish faoliyati bolalarning ijodiy rivojlanishida markaziy o'rin tutadi. Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, dramatizatsiya va rolli o'yinlar bolalarning fantaziyasini kengaytiradi, nutqiy va kommunikativ ko'nikmalarini rivojlantiradi, shuningdek, ijtimoiy-emotsional intellektini mustahkamlaydi[7.,23b]. O'yin jarayonida bola turli rollarni bajarib, boshqa odamlarning fikrini tushunishga, his-tuyg'ularini ifodalashga va muammolarni ijodiy yechim bilan hal qilishga o'rganadi.

Pedagog tomonidan samarali boshqariladigan sahnalashtirish jarayoni bolalarga o'z fikrini erkin ifodalash, jamoa bilan ishlash va ijodiy qarorlar qabul qilish imkoniyatini yaratad[8.,34b]i. Shu bilan birga, dramatik o'yinlar bolalarning mustaqil tafakkurini rivojlantiradi va o'qituvchining metodik qo'llab-quvvatlashi orqali ijodiy jarayonlarni tartibga solishga yordam beradi.

Natija

Tahlil natijalari shuni ko'rsatadiki:

Sahnalashtirish faoliyati bolalarda fantaziya, ijodiy tafakkur va tasavvur qobiliyatlarini samarali rivojlantiradi.

Dramatik va rolli o'yinlar nutqiy faollikni oshiradi, shaxsiy va ijtimoiy ko'nikmalarni shakllantiradi.

Pedagogning faol ishtiroki va metodik qo'llab-quvvatlashi ijodiy jarayonni samarali tashkil etishda muhim ahamiyatga ega.

Sahnalashtirish orqali bolalar nafaqat ijodiy, balki emotsional va ijtimoiy jihatdan ham rivojlanadi.

Shunday qilib, sahnalashtirish faoliyati maktabgacha yoshdagi bolalarda ijodkorlikni rivojlantirishning eng samarali vositalaridan biri sifatida qaraladi va ta'lim-tarbiya jarayonida tizimli ravishda qo'llanilishi lozim.

XULOSA

Tahlil natijalari shuni ko'rsatadiki, sahnalashtirish faoliyati maktabgacha yoshdagi bolalarda ijodkorlikni rivojlantirishning samarali vositalaridan biri

hisoblanadi. Dramatizatsiya, rolli o'yin va sahna o'yinlari bolalarning fantaziya, nutqiy, ijtimoiy va emotsional rivojlanishiga ijobiy ta'sir ko'rsatadi. Pedagog tomonidan tizimli va maqsadli qo'llaniladigan sahnalashtirish jarayoni bolalarga o'z fikrini erkin ifodalash, muammolarni ijodiy yechim bilan hal qilish, jamoaviy ishlash ko'nikmalarini shakllantirish imkonini yaratadi.

Shuningdek, tahlil shuni ko'rsatadiki, sahnalashtirish faoliyati bolalarning mustaqil fikrlashini, ijodiy qobiliyatlarini va emotsional intellektini rivojlantiradi, bu esa ularni keyingi ta'lim bosqichlariga tayyorlaydi. Shu sababli, maktabgacha ta'lim jarayonida sahnalashtirish faoliyatini tizimli va metodik jihatdan qo'llash pedagogik jarayonning muhim komponenti hisoblanadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

- 1.Vygotsky L.S. Mind in Society: The Development of Higher Psychological Processes. Cambridge, MA: Harvard University Press, 1978.
- 2.Piaget J. The Origins of Intelligence in Children. New York: International Universities Press, 1952.
- 3.Bandura A. Social Learning Theory. Englewood Cliffs: Prentice-Hall, 1977.
- 4.Montessori M. The Montessori Method. New York: Schocken Books, 1964.
- 5.Malaguzzi L. The Hundred Languages of Children: Reggio Emilia Approach. Ablex Publishing, 1993.
- 6.Qodirova M. Maktabgacha yoshdagi bolalarda sahnalashtirish va dramatik o'yinlar. Toshkent: O'qituvchi, 2019.
- 7.Jo'rayev A. Maktabgacha ta'limda ijodiy faoliyatni rivojlantirish metodikasi. Toshkent: Fan va texnologiya, 2020.
- 8.Tursunov R. Bolalar psixologiyasi va ijodiy rivojlanish. Toshkent: Fan, 2018.